

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 16.12.2013
COM(2013) 888 final

**ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ**

**σχετικά με τη σκοπιμότητα εισαγωγής της ένδειξης «προϊόν νησιωτικής γεωργίας» ως
προαιρετικής ένδειξης ποιότητας**

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1.	Εισαγωγή.....	3
2.	Σημερινή κατάσταση της νησιωτικής γεωργίας.....	3
2.1.	Κοινωνικοοικονομική σημασία της νησιωτικής γεωργίας	5
2.2.	Γεωργική παραγωγή στα νησιά	6
3.	Υφιστάμενα συστήματα επισημάνσης στα κράτη μέλη.....	8
4.	Προαιρετικές ενδείξεις ποιότητας.....	10
4.1.	«Οριζόντια» χαρακτηριστικά των προϊόντων ή των γεωργικών πρακτικών.....	10
4.2.	Προστιθέμενη αξία	11
4.3.	Ευρωπαϊκή διάσταση	11
5.	Συμπέρασμα	12

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύμφωνα με το άρθρο 32 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1151/2012 για τα συστήματα ποιότητας των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων¹, η Επιτροπή οφείλει να υποβάλει, το αργότερο έως τις 4 Ιανουαρίου 2014, έκθεση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο, η οποία θα συνοδεύεται, εφόσον χρειάζεται, από κατάλληλες νομοθετικές προτάσεις σχετικά με τη σκοπιμότητα μιας νέας ένδειξης «προϊόν νησιωτικής γεωργίας».

Το άρθρο 32 ορίζει ότι η ένδειξη μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο στις ακόλουθες περιπτώσεις:

- για τα προϊόντα που προορίζονται για κατανάλωση από τον άνθρωπο, τα οποία απαριθμούνται στο παράρτημα Ι της Συνθήκης· και
- για τα προϊόντα οι πρώτες ύλες των οποίων προέρχονται από νησιωτικές περιοχές· και
- όσον αφορά τα μεταποιημένα προϊόντα, η μεταποίηση πρέπει να γίνεται σε νησιωτικές περιοχές, εάν επηρεάζει ουσιαστικά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τελικού προϊόντος.

Στο πλαίσιο μιας σειράς δράσεων σε ολόκληρη την Ένωση για την καλύτερη κατανόηση της νησιωτικής γεωργίας, η Επιτροπή ζήτησε τη γνώμη των κρατών μελών και των εμπλεκόμενων φορέων² και διοργάνωσε συζητήσεις στα σχετικά φόρα³. Τον Ιούνιο 2013, η Επιτροπή διοργάνωσε διημερίδα σχετικά με τα προϊόντα νησιωτικής γεωργίας και τη βιομηχανία ειδών διατροφής στα νησιά⁴. Η παρούσα έκθεση στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στις δραστηριότητες αυτές και στην επιστημονική και πολιτική έκθεση του ΚΚΕρ⁵, η οποία εκπονήθηκε μετά τη διημερίδα.

Η παρούσα έκθεση εξετάζει την κοινωνικοοικονομική κατάσταση και τις ιδιαιτερότητες της νησιωτικής γεωργίας, παρουσιάζει τα υφιστάμενα συστήματα επισημάνσης και διατυπώνει προβληματισμό όσον αφορά τα πλεονεκτήματα της θέσπισης προαιρετικής ένδειξης ποιότητας για τα «προϊόντα νησιωτικής γεωργίας».

2. ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΙΩΤΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Για τους σκοπούς της παρούσας έκθεσης:

- η προαιρετική ένδειξη ποιότητας «προϊόν νησιωτικής γεωργίας» αποτελεί γενική/οριζόντια ένδειξη που θα πρέπει να αναγράφεται στην ετικέτα προϊόντος

¹ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1151/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Νοεμβρίου 2012, για τα συστήματα ποιότητας των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων (ΕΕ L 343 της 14.12.2012, σ. 1).

² Ερωτηματολόγια απευθυνόμενα στα κράτη μέλη και τους εμπλεκόμενους φορείς (28 Ιανουαρίου 2013 και 6 Ιουνίου 2013).

³ Συμβουλευτική ομάδα για την πολιτική ποιότητας και ομάδα εμπειρογνομόνων για τη βιωσιμότητα και την ποιότητα της γεωργίας και της αγροτικής ανάπτυξης.

⁴ Σεβίλλη, 13-14 Ιουνίου 2013.

⁵ Santini F., Guri, F., *et al.* (2013), *EU island farming and the labelling of its products*, JRC Scientific and Policy Reports, JRC84949

χωρίς να αναφέρεται η ονομασία συγκεκριμένου νησιού ούτε άλλο εικονιστικό σύμβολο, όπως π.χ. λογότυπο.

Η ένδειξη μπορεί να χρησιμοποιείται μόνο για την περιγραφή προϊόντων:

- 1) που προορίζονται για κατανάλωση από τον άνθρωπο·
- 2) που απαριθμούνται στο παράρτημα Ι της Συνθήκης· και
- 3) οι πρώτες ύκες των οποίων προέρχονται από νησιωτικές περιοχές.

Για τα μεταποιημένα προϊόντα, η μεταποίηση πρέπει να έχει γίνει σε νησιωτικές περιοχές, εάν επηρεάζει ουσιαστικά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τελικού προϊόντος⁶.

- ως «νησιωτική γεωργία» νοείται η παραγωγή γεωργικών προϊόντων και τροφίμων σε νησιά·
- ως «νησιωτικό προϊόν» νοείται γεωργικό προϊόν ή τρόφιμο που παράγεται σε νησί.

Αντίθετα με άλλες γεωγραφικές έννοιες, η έννοια «νησί» φαίνεται ότι είναι εύκολο να περιγραφεί: πρόκειται για ένα κομμάτι στεριάς που περιβάλλεται από θάλασσα. Ωστόσο, πιο ακριβείς ορισμοί έχουν συχνά χρησιμοποιηθεί για συγκεκριμένους σκοπούς, λαμβάνοντας υπόψη πρόσθετα κριτήρια, όπως:

- το μέγεθος (από την άποψη της έκτασης ή του πληθυσμού)·
- η ύπαρξη σταθερής ζεύξης με την ηπειρωτική χώρα ή η απομάκρυνση από αυτήν· ή
- η ύπαρξη περιφερειακών διοικητικών αρχών.

Για **στατιστικούς σκοπούς**, η Eurostat έχει καθορίσει τα ακόλουθα κριτήρια για τον ορισμό του νησιού:

- i) ελάχιστη επιφάνεια 1 km²,
- ii) ελάχιστη απόσταση 1 km μεταξύ του νησιού και της ηπειρωτικής χώρας,
- iii) πληθυσμός άνω των 50 κατοίκων·
- iv) απουσία σταθερής ζεύξης με την ηπειρωτική χώρα (π.χ. γέφυρα, σήραγγα, ανάχωμα)· και
- v) απουσία σ' αυτό πρωτεύουσας κρατους μέλους της ΕΕ.

Η εφαρμογή των κριτηρίων αυτών στο πλαίσιο της επισήμανσης γεωργικών προϊόντων θα παρουσίαζε ορισμένες δυσκολίες. Για παράδειγμα, τα νησιά που διαθέτουν σταθερή ζεύξη με την ηπειρωτική χώρα, χωρίς να είναι πραγματικά οικονομικά ενσωματωμένα σ' αυτήν, θα εξαιρούνταν, όπως και πολλά νησιά με μικρούς πληθυσμούς. Τα αρχιπελάγη με περισσότερους από 50 κατοίκους, αποτελούμενα από πολλά νησιά καθένα από τα οποία έχει

⁶ Άρθρο 32 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1151/2012.

λιγότερους από 50 κατοίκους (αυτό ισχύει για πολλά νησιά της Φινλανδίας και της Σουηδίας) δεν θα καλύπτονταν, παρόλο που αντιμετωπίζουν παρόμοιες δυσκολίες.

Για τα **διαρθρωτικά ταμεία και το Ταμείο Συνοχής**⁷, τα νησιά ορίζονται ως «νησιωτικά κράτη μέλη που είναι επιλέξιμα δυνάμει του Ταμείου Συνοχής, και άλλα νησιά, εκτός από εκείνα στα οποία βρίσκεται η πρωτεύουσα κράτους μέλους ή τα οποία έχουν σταθερή ζεύξη με την ηπειρωτική χώρα». Σε αντίθεση με τον ορισμό της Eurostat, ο ορισμός αυτός περιλαμβάνει όλα τα μικρά και παράκτια νησιά και δύο νησιωτικά κράτη μέλη (Μάλτα και Κύπρο), αν και δεν περιλαμβάνει την Ιρλανδία ή το Ηνωμένο Βασίλειο, ούτε πολλά μικρά νησιά που διαθέτουν σταθερή ζεύξη με την ηπειρωτική χώρα.

Λόγω των διαφορετικών ορισμών, είναι δύσκολο να προσδιοριστεί με ακρίβεια ο αριθμός νησιών της ΕΕ. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, ο αριθμός αυτός κυμαίνεται από περίπου 300, βάσει των πλέον περιοριστικών ορισμών (χωρίς σταθερή ζεύξη, ελάχιστο μέγεθος, κ.λπ.), ως άνω των 300 000 (κυρίως στη Φινλανδία και Σουηδία) εάν χρησιμοποιηθούν καθαρά γεωμορφολογικά κριτήρια⁸.

Μολονότι τα νησιά αυτά είναι πολύ διαφορετικά μεταξύ τους από γεωμορφολογική, φυσική, δημογραφική, πολιτισμική και διοικητική άποψη, εντούτοις παρουσιάζουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά:

- πολλά νησιά είναι ορεινά·
- το κλίμα τους συχνά είναι τυπικά θαλάσσιο·
- η τοποθεσία τους συνεπάγεται «περιφερειακό χαρακτήρα» και δύσκολη πρόσβαση·
- το φυσικό τους κεφάλαιο είναι μοναδικό και ευάλωτο·
- τα δημογραφικά τους στοιχεία παρουσιάζουν συνήθως μία δυναμική (με εξαίρεση τα μικρότερα νησιά, τα οποία παρουσιάζουν μία τάση πληθυσμιακής συρρίκνωσης).
- διαθέτουν ισχυρή πολιτιστική ταυτότητα· και
- σε πολλές περιπτώσεις, έχουν αυτόνομη διοίκηση.

Ο σκοπός για τον οποίο ζητείται ο ορισμός του «νησιού» καθορίζει και τον τρόπο του ορισμού αυτού. Όσον αφορά την επισήμανση των νησιωτικών γεωργικών προϊόντων, είναι σκόπιμο να προσδιοριστεί επακριβώς το μήνυμα που πρέπει να μεταφέρει η ετικέτα προκειμένου να αποφασιστεί ποιος είναι ο καταλληλότερος ορισμός.

2.1. Κοινωνικοοικονομική σημασία της νησιωτικής γεωργίας

Η γεωργία και η βιομηχανία τροφίμων αποτελούν τομείς με ιδιαίτερη σημασία για τις νησιωτικές οικονομίες της ΕΕ. Η γεωργία, η δασοκομία και η αλιεία αντιπροσωπεύουν το 2,7 % της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας (ΑΠΑ), σε σύγκριση με το 1,6 % της συνολικής ΑΠΑ της ΕΕ-27. Η βιομηχανία τροφίμων κατέχει επίσης σημαντικότερη θέση στα νησιά απ' ό,τι στην ηπειρωτική χώρα, συγκεντρώνοντας το 19 % της βιομηχανικής απασχόλησης έναντι 13 % σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

⁷ Άρθρο 52 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006 του Συμβουλίου, περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1260/1999 (ΕΕ L 210 της 31.7.2006, σ. 25).

⁸ http://www.scb.se/Pages/PressRelease_275646.aspx.

Η σημασία των νησιών στην εθνική γεωργία είναι μεγαλύτερη στην Ελλάδα και την Ιταλία, ιδίως λόγω των τριών μεγάλων νησιών (Σικελία, Σαρδηνία και Κρήτη). Η Σικελία και η Σαρδηνία αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το ήμισυ της νησιωτικής γεωργικής παραγωγής της ΕΕ όσον αφορά την αξία, ενώ η Κρήτη, οι Αζόρες και η Ρεϊνιόν συγκεντρώνουν το 5-10 %.

Με βάση τα στοιχεία της έρευνας για τη διάρθρωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, οι νησιωτικές περιοχές NUTS 2 της ΕΕ αριθμούσαν, το 2011, 572 000 εκμεταλλεύσεις. Ως εκ τούτου, ο συνολικός αριθμός των νησιωτικών εκμεταλλεύσεων εκτιμάται ότι ανέρχεται σε 600 000 περίπου. Η συνολική παραγωγή των γεωργικών αυτών εκμεταλλεύσεων έχει υπολογιστεί ότι αντιστοιχεί σε 11,4 δισ. ευρώ ετησίως.

Η νησιωτική γεωργία αντιμετωπίζει τις ακόλουθες **διαρθρωτικές προκλήσεις**:

- η γεωργική έκταση ανά εκμετάλλευση είναι μικρότερη από τον μέσο όρο της ΕΕ·
- οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις στις νησιωτικές περιοχές είναι μικρότερης εντάσεως εργασίας από εκείνες της ηπειρωτικής χώρας·
- η απομόνωση συνεπάγεται υψηλότερο κόστος μεταφοράς (οι εισροές μπορεί να κοστίζουν δύο έως τρεις φορές περισσότερο απ' ό, τι στην ηπειρωτική χώρα)·
- ο μικρός αριθμός κατοίκων περιορίζει τη διαφοροποίηση της παραγωγής και, κατ' επέκταση, τον βαθμό του τοπικού ανταγωνισμού·
- η συρρίκνωση του πληθυσμού μπορεί να προκαλέσει απώλεια ειδικής τεχνογνωσίας·
- η παραγωγή είναι συχνά εξειδικευμένη και, ως εκ τούτου, πιο ευάλωτη στους κλυδωνισμούς της διεθνούς οικονομίας·
- η παροχή ύδατος και ενέργειας και η διαχείριση των αποβλήτων μπορεί να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στη νησιωτική γεωργία.

Κατά την άποψη ορισμένων εμπλεκόμενων φορέων, οι προκλήσεις αυτές έχουν στην πραγματικότητα θετικό αντίκτυπο στις ιδιότητες/στα χαρακτηριστικά των νησιωτικών προϊόντων και στις τοπικές μεθόδους παραγωγής. Η γεωργική παραγωγή στα νησιά βασίζεται στα τοπικά χαρακτηριστικά που ευνοούν την ποιότητα· εξάλλου, υπάρχουν στενοί δεσμοί μεταξύ της πρωτογενούς παραγωγής, της μεταποίησης και της εμπορίας, οι οποίες πληρούν υψηλά πρότυπα ποιότητας στηριζόμενα στην παραδοσιακή τεχνογνωσία. Επιπλέον, η ιδιαίτερη απομόνωση ορισμένων νησιών έχει συμβάλει στη βελτίωση των τοπικών τεχνικών μεταποίησης.

2.2. Γεωργική παραγωγή στα νησιά

Δύο μεγάλες **ομάδες προϊόντων** κυριαρχούν: τα οπωροκηπευτικά και οι εξειδικευμένες καλλιέργειες, όπως ελιές και κρασί. Η συνολική αξία της παραγωγής των δύο αυτών ομάδων αντιστοιχεί στο 4,7% και 3,6% του συνόλου της ΕΕ στους αντίστοιχους τομείς και περίπου στο 60% της συνολικής αξίας της γεωργικής παραγωγής των νησιών της ΕΕ, έναντι μόλις 30% στην ΕΕ ως σύνολο.

Οι νησιωτικές εκμεταλλεύσεις ειδικεύονται κυρίως στην καλλιέργεια κηπευτικών. Με ορισμένες εξαιρέσεις (π.χ. σιτηρά στη Σικελία και ζαχαροκάλαμα σε μερικά τροπικά νησιά), τα σιτηρά και οι αροτραίες καλλιέργειες υποεκπροσωπούνται γενικά σε σχέση με την ΕΕ γενικότερα.

Η ζωική παραγωγή στα νησιά χαρακτηρίζεται από τη σημασία των εκμεταλλεύσεων που ειδικεύονται στην εκτροφή αιγοπροβάτων. Η παραγωγή κρέατος αιγοπροβάτων είναι, από άποψη αξίας, τριπλάσια στα νησιά σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ.

Εντούτοις, οι απόψεις των κρατών μελών και των εμπλεκόμενων φορέων δίστανται όσον αφορά την **ιδιαιτερότητα των χαρακτηριστικών των νησιωτικών προϊόντων**.

Ορισμένοι πιστεύουν ότι τα ειδικά χαρακτηριστικά των νησιωτικών προϊόντων οφείλονται:

- στην παραδοσιακή τεχνογνωσία·
- στις ιδιαίτερες κλιματικές συνθήκες που επηρεάζουν την ωρίμαση, τη μεταποίηση και τη μεταφορά· και
- στη φύση των πρώτων υλών τοπικής προέλευσης.

Τα ειδικά αυτά χαρακτηριστικά θεωρείται ότι συνδέονται άμεσα με τις παραδόσεις, την τεχνογνωσία και συνταγές που μεταβιβάζονται από γενιά σε γενιά, καθώς και τις μοναδικές συνθήκες τοπικής καλλιέργειας και εκτροφής αυτόχθονων φυλών.

Άλλοι πάλι υποστηρίζουν ότι είναι δύσκολο να καταδειχθεί η ιδιαιτερότητα των νησιωτικών προϊόντων σε σχέση με τα προϊόντα από τις παράκτιες περιοχές της ηπειρωτικής χώρας, προβάλλοντας το επιχείρημα ότι τα προϊόντα αυτά δεν διαθέτουν άλλα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που οφείλονται στη μεταποίησή τους σε νησί, πλην της νησιωτικής τους προέλευσης αυτής καθεαυτής. Κατά την άποψή τους, δεν υπάρχουν μορφές μεταποίησης που πρέπει να διεξάγονται αναγκαστικά στο νησί και είναι ενδεχομένως λάθος να θεωρούνται ορισμένα στάδια της παραγωγής, όπως το κάπνισμα ή η ξήρανση, ως μοναδικά χάρη στο νησιωτικό κλίμα, δεδομένου ότι αυτά δεν διαφέρουν από εκείνα των πλησίον του νησιού παράκτιων περιοχών της ηπειρωτικής χώρας.

Συνοψίζοντας τις ανωτέρω σκέψεις:

- Η νησιωτική γεωργία παρουσιάζει ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά, αλλά πρόκειται κυρίως για **διαρθρωτικές προκλήσεις** και όχι για ιδιομορφίες που αντικατοπτρίζονται στα προϊόντα. Οι προκλήσεις αυτές αποτελούν ήδη αντικείμενο παρεμβάσεων όπως τα διαρθρωτικά ταμεία, τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης, τα καθεστώτα άμεσων ενισχύσεων στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής, η πολιτική μεταφορών, ερευνητικά προγράμματα, στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης, κ.λπ.
- Μπορεί να θεωρηθεί ότι τα διαρθρωτικά προβλήματα έχουν θετικό αντίκτυπο στις **ιδιότητες/χαρακτηριστικά** των νησιωτικών προϊόντων και στις μεθόδους παραγωγής (π.χ. με τη διατήρηση της ποιότητας, της τεχνογνωσίας και των πρώτων υλών, καθώς και τη βελτίωση των τοπικών τεχνικών μεταποίησης).
- Ο συνδυασμός φυσικών και ανθρώπινων παραγόντων μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την παραγωγή νησιωτικών προϊόντων με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τα οποία όμως είναι κατά κανόνα συγκεκριμένα για ένα **δεδομένο νησί**. Δεδομένου ότι τα νησιά διαφέρουν πολύ μεταξύ τους, δεν φαίνεται ρεαλιστικός ο εντοπισμός ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κοινών για το σύνολο των προϊόντων τους, ή τουλάχιστον για τα προϊόντα του παραρτήματος Ι που προορίζονται για κατανάλωση από τον άνθρωπο.

3. ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗΣ ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ

Επί του παρόντος δεν υπάρχει νομικό μέσο, σε επίπεδο ΕΕ ή εθνικό επίπεδο, που να αφορά ειδικά την προστασία των νησιωτικών προϊόντων ή της νησιωτικής γεωργίας αυτών καθ'αυτών.

Τα κάτωθι μέσα αφορούν έμμεσα την εμπορία προϊόντων νησιωτικής γεωργίας και την προστασία τους από καταχρήσεις και παραπλανητικές ή αθέμιτες πρακτικές:

- τα συστήματα ποιότητας της ΕΕ, και ειδικότερα:
 - οι προστατευόμενες ονομασίες προέλευσης (ΠΟΠ) ή οι προστατευόμενες γεωγραφικές ενδείξεις (ΠΓΕ)· και
 - τα προγράμματα POSEI για τη γεωργία στις εξόχως απόκεντρες περιοχές⁹, που καλύπτουν κυρίως τις νησιωτικές περιοχές και προβλέπουν επίσημο σύστημα ποιότητας της ΕΕ (στο εξής «λογότυπο RUP»¹⁰).
- κανόνες του «κοινού δικαίου», όπως τα συστήματα εμπορικών σημάτων της ΕΕ και των κρατών μελών, κανόνες για τον αθέμιτο ανταγωνισμό και γενικοί κανόνες για την προστασία των καταναλωτών, καθώς και οι κανονισμοί σε επίπεδο ΕΕ και κρατών μελών σχετικά με την παροχή στους καταναλωτές πληροφοριών για τα τρόφιμα·
- ένα σύνολο μέσων όπως τα περιφερειακά συστήματα συλλογικών εμπορικών σημάτων ή σημάτων πιστοποίησης που συνδέονται με τα συστήματα ποιότητας της ΕΕ (λογότυπο RUP, ΠΟΠ/ΠΓΕ ή βιολογικής γεωργίας).

Ορισμένα παραδείγματα γεωργικών προϊόντων ή τροφίμων με ετικέτα που φέρει την ένδειξη νησιωτικής προέλευσης έχουν συγκεντρωθεί σε έναν μη εξαντλητικό **κατάλογο** περιπτώσεων, βάσει των ακόλουθων στοιχείων:

- πρακτικών που έχουν καταγραφεί στις βάσεις δεδομένων εμπορικών σημάτων του ΓΕΕΑ και του ΠΟΔΙ·
- ετικετών που έχουν εντοπιστεί στην αγορά·
- συστημάτων ποιότητας της ΕΕ· και
- συλλογικών περιφερειακών σημάτων και πρωτοβουλιών.

Μικρό μόνο μέρος των ετικετών αυτών περιλαμβάνει την γενική/οριζόντια ένδειξη «νησί/νησιωτικό», αναφορά σ' αυτήν ή/και μετάφρασή της. Από τα 8 400 εμπορικά σήματα που έχουν καταγραφεί για τα γεωργικά προϊόντα διατροφής και τα ποτά, οι περισσότερες περιπτώσεις περιλαμβάνουν την ονομασία συγκεκριμένου νησιού και μόνον 1 360 περίπου περιλαμβάνουν την ένδειξη «νησί/νησιωτικό» ή μετάφρασή της, δηλαδή ποσοστό 16 % του συνόλου των καταγραφέντων εμπορικών σημάτων. Ορισμένες από αυτές, συνήθως συνοδευόμενες από ακριβέστερη γεωγραφική ένδειξη σχετικά με συγκεκριμένο νησιωτικό

⁹ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 228/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 793/2000 της Επιτροπής.

¹⁰ Από τον γαλλικό όρο *Regions ultra-périphériques*.

έδαφος, αφορούν πράγματι προϊόντα νησιωτικής γεωργίας· αυτό όμως δεν ισχύει στο 80 % των περιπτώσεων (επινοημένες ονομασίες, εμπορικά σήματα, κ.λπ.).

Περισσότερες από το 85 % των ετικετών που κατεγράφησαν αναφέρονται σε συγκεκριμένο νησιωτικό έδαφος, καθώς και στην προέλευση του προϊόντος από το συγκεκριμένο αυτό νησιωτικό έδαφος ή αρχιπέλαγος, για παράδειγμα τη Σαρδηνία, τις Αζόρες, τη Μαδέρα ή τη Μαρτινίκα. Οι κάτοχοι εμπορικών σημάτων ενδιαφέρονται περισσότερο για την ένδειξη της ακριβούς, σαφώς καθορισμένης προέλευσης των προϊόντων τους, παρά για τη γενική αναφορά της νησιωτικής τους προέλευσης.

Πολλά **τοπικά σήματα** έχουν καταχωριστεί για νησιωτικά προϊόντα της ΕΕ¹¹. Πολλά νησιά ή/και αρχιπελάγη διαθέτουν ένα ή περισσότερα συλλογικά σήματα, τα οποία δυσχεραίνουν την κατανόηση για τον καταναλωτή. Τα σήματα αυτά βασίζονται σε συλλογικά εμπορικά σήματα ή σήματα πιστοποίησης που ανήκουν σε ομάδες εμπλεκόμενων φορέων του ιδιωτικού τομέα, τοπικές αρχές ή συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Όλα αυτά τα σήματα είναι ημι-εικονιστικά εμπορικά σήματα (π.χ. ονομασία και σύμβολο).

Το **λογότυπο RUP** χρησιμοποιείται για την προώθηση πολύ συγκεκριμένων προϊόντων ποιότητας που προέρχονται από τις εξόχως απόκεντρες περιοχές της ΕΕ. Τα προϊόντα αυτά υπόκεινται σε απαιτήσεις ως προς την ποιότητα, τις μεθόδους καλλιέργειας, παραγωγής ή μεταποίησης, ή την παρουσίαση και τη συσκευασία. Το λογότυπο χρησιμοποιείται συνηθέστερα για τις μπανάνες από τη Γουαδελούπη, τη Μαρτινίκα, τη Μαδέρα και τις Καναρίους Νήσους, αλλά και για άλλα οπωροκηπευτικά (π.χ. ανανάδες και πεπόνια), προϊόντα ανθοκομίας και οίνο από τις περιοχές αυτές.

Οι νησιωτικές **ΠΟΠ/ΠΓΕ** αντιπροσωπεύουν περίπου το 10 % του συνόλου των γεωγραφικών ενδείξεων γεωργικών προϊόντων και ειδών διατροφής που έχουν καταχωριστεί στην ΕΕ: την 1η Οκτωβρίου 2013, 118 από τα 1 158 προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ είχαν παραχθεί σε κάποιο νησί. 50 ονομασίες οίνων νησιωτικής προέλευσης προστατεύονται επίσης στο πλαίσιο των συστημάτων ποιότητας της ΕΕ. Συνολικά, 168 καταχωρισμένα προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ προέρχονται από νησιά της ΕΕ. Τα προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ καλύπτουν περίπου το 5 % της συνολικής αξίας της γεωργικής παραγωγής των νησιών της ΕΕ (έκθεση του ΚΚΕρ).

Οι γεωγραφικές ονομασίες παραπέμπουν κατά κύριο λόγο στην ονομασία του εκάστοτε νησιού (52 % των περιπτώσεων, κυρίως από την Ελλάδα, τη Σαρδηνία, την Κορσική και τις Καναρίους ή τις Βαlearίδες Νήσους) ή, ενίοτε, σε πρόσθετες ονομασίες (ιδίως στην περίπτωση των κρητικών ονομασιών, για τις οποίες παρέχονται συνήθως περισσότερα στοιχεία σχετικά με το τμήμα του νησιού από το οποίο προέρχεται το προϊόν). Σε άλλες περιπτώσεις (32 %), η ονομασία παραπέμπει σε κάποια τοποθεσία ενός νησιού. Αυτό ισχύει για τις περισσότερες ονομασίες της Σικελίας, αλλά και για άλλες, όπως Stornoway στις Εξωτερικές Εβρίδες, κ.λπ.. Σε κάποιες περιπτώσεις (8 %), η παραπομπή αυτή αφορά το όνομα αρχιπελάγους (π.χ. Αζόρες, νησιά Shetlands και Orkneys και Κανάριοι Νήσοι).

Από τις γνώμες που διατύπωσαν τα κράτη μέλη/οι εμπλεκόμενοι φορείς και τη μελέτη των λογοτύπων ΠΟΠ/ΠΓΕ, προκύπτει ότι:

¹¹ Πολλά νησιά ή/και αρχιπελάγη διαθέτουν ένα ή περισσότερα συλλογικά σήματα, τα οποία είναι δυνατόν να δημιουργούν σύγχυση στους καταναλωτές.

- οι ομάδες παραγωγών δεν επισημαίνουν συστηματικά τη νησιωτική καταγωγή στα λογότυπά τους. Τα λογότυπα δεν προβάλλουν κατά κανόνα τα νησιά από τα οποία προέρχονται τα προϊόντα. Τις περισσότερες φορές, χρησιμοποιούνται λογότυπα που έχουν επινοηθεί·
- τα καθεστώτα ΠΟΠ/ΠΓΕ αποτελούν το κατ' εξοχήν μέσο προβολής της ιδιοτυπίας, των ειδικών χαρακτηριστικών και της ποιότητας των νησιωτικών προϊόντων. Συνήθως γίνεται αναφορά στην ονομασία του συγκεκριμένου νησιού, του δήμου/κοινότητας ή της περιοχής καταγωγής·
- Ως παραδείγματα χρήσης του γενικού όρου «νησιωτικό προϊόν» θα μπορούσαν να αναφερθούν τα εξής:
 - Δανία (μέλι από τις καφετιές μέλισσες του νησιού Læsø, μήλα από το νησί Fejø της νότιας Δανίας).
 - Φινλανδία («πρόβατο των νησιών Åland» ή «προϊόν του αρχιπελάγους»)· και
 - Κάτω Χώρες («Waddengoud»)·
 ή συλλογικών περιφερειακών λογοτύπων που έχουν δημιουργηθεί από τις περιφερειακές αρχές στη Μαδέρα («προϊόν Μαδέρας») και τις Καναρίους Νήσους («Tenerife Rural», «Gran Canaria Calidad», «Alimentos del Hierro»).

Οι εμπλεκόμενοι φορείς παρείχαν επίσης αποδεικτικά στοιχεία για παραπλανητικές ή «δόλιες» πρακτικές επισημάνσης νησιωτικών γεωργικών προϊόντων (φθηνές απομιμήσεις που προσφέρονται στους τουρίστες) και τόνισαν την ανάγκη προστασίας των γνήσιων γεωργικών προϊόντων των νησιών της ΕΕ.

Συνοψίζοντας, υπάρχουν πολλές καταχωρισμένες ΠΟΠ/ΠΓΕ για προϊόντα που προέρχονται από νησιά της ΕΕ, οι οποίες όμως δεν καλύπτουν σημαντικά υψηλότερο ποσοστό προϊόντων από τον μέσο όρο της ΕΕ. Υπάρχει επίσης μεγάλος αριθμός ιδιωτικών ετικετών που επισημαίνουν τη νησιωτική προέλευση προϊόντων, οι περισσότερες από τις οποίες αναφέρουν το συγκεκριμένο νησί.

4. ΠΡΟΑΙΡΕΤΙΚΕΣ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σκοπός των προαιρετικών ενδείξεων ποιότητας που θεσπίστηκαν με τον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1151/2012 είναι να διευκολύνει τους παραγωγούς γεωργικών προϊόντων στην ενημέρωση των καταναλωτών σχετικά με τα στοιχεία τα οποία προσδίδουν αξία στα προϊόντα τους. Σύμφωνα με το άρθρο 29 παράγραφος 1 του ανωτέρω κανονισμού, οι προαιρετικές ενδείξεις ποιότητας:

- αφορούν «οριζόντιο» χαρακτηριστικό μιας ή περισσότερων κατηγοριών προϊόντων ή στοιχείο της μεθόδου γεωργικής παραγωγής ή μεταποίησης που ισχύει σε συγκεκριμένες περιοχές·
- προσδίδουν αξία στο προϊόν σε σύγκριση με παρεμφερή προϊόντα· και
- έχουν ευρωπαϊκή διάσταση.

4.1. «Οριζόντια» χαρακτηριστικά των προϊόντων ή των γεωργικών πρακτικών

Λόγω των διαφορών στη γεωγραφία των νησιών της ΕΕ, η παραγωγή γεωργικών προϊόντων και τροφίμων σ' αυτά είναι σημαντική και αρκετά διαφοροποιημένη, ιδίως όσον αφορά τις

ειδικευμένες καλλιέργειες (φρούτα, λαχανικά, πατάτες, ελαιόλαδο και κρασί), αλλά και τα ζωικά προϊόντα (κρέας αιγοπροβάτων και, σε μικρότερο βαθμό, γαλακτοκομικά προϊόντα και βοοειδή).

Ο τομέας των γεωργικών ειδών διατροφής διαδραματίζει πολύ μεγαλύτερο ρόλο στις νησιωτικές οικονομίες σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ και συχνά συνδέεται στενά με την κύρια οικονομική δραστηριότητα, τον τουρισμό. Πολλά νησιά έχουν καταρτίσει αναπτυξιακές στρατηγικές που στηρίζονται στην «έξυπνη ειδίκευση», ώστε να αξιοποιηθούν οι συνέργειες μεταξύ του τουρισμού και του τοπικού τομέα γεωργικών προϊόντων και ειδών διατροφής.

Η τοπική τεχνογνωσία, οι παραδόσεις, ο πλούτος του φυσικού κεφαλαίου και η τοπική βιοποικιλότητα από την άποψη των συγκεκριμένων φυτικών ποικιλιών και των αυτόχθονων φυλών ζώων καθιστούν τον τομέα των γεωργικών ειδών διατροφής έναν από τους κυριότερους μοχλούς ανάπτυξης για τα νησιά της ΕΕ, ιδίως χάρη στην ανάπτυξη εξειδικευμένων προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας.

Παρότι κοινά στις γεωργικές πρακτικές που ακολουθούνται γενικά στα νησιά, τα στοιχεία αυτά εκδηλώνονται διαφορετικά, ανάλογα με τα προϊόντα κάθε νησιού. Ως εκ τούτου, δεν οδηγούν αναγκαστικά σε «οριζόντια» χαρακτηριστικά κοινά για το σύνολο των νησιωτικών προϊόντων ως κατηγορίας.

4.2. Προστιθέμενη αξία

Παρότι όλα τα νησιά της ΕΕ έχουν χαρακτηριστικά που θα μπορούσαν ενδεχομένως να αποτελέσουν αντικείμενο γενικής ένδειξης, όπως «προϊόν νησιωτικής γεωργίας», οι γνώμες δίστανται όσον αφορά την προστιθέμενη αξία μιας τέτοιας ένδειξης.

Κατά τη διάθεση των προϊόντων διατροφής στο εμπόριο, η μεγάλη πλειονότητα των παραγωγών επισημαίνει τον νησιωτικό τους χαρακτήρα αναφέροντας ένα συγκεκριμένο νησί ή αρχιπέλαγος. Δεν έχει διαπιστωθεί καμία περίπτωση σήματος ή συστήματος ποιότητας που να καλύπτει όλα τα νησιά ανεξαρτήτως της γεωγραφικής τους θέσης. Οι «οριζόντιες» ενδείξεις χρησιμοποιούνται για ομάδες μικρών νησιών, όπως είναι αρκετά μικρά νησιά της Δανίας ή για «προϊόντα αρχιπελάγους» (Φινλανδία), αλλά απέχουμε ακόμη πολύ από την οριζόντια γενική επισήμανση για τη νησιωτική γεωργία.

Επιπλέον, σε ορισμένες περιπτώσεις ασκείται ανταγωνισμός μεταξύ των νησιών και η αναφορά σε συγκεκριμένο νησί είναι καίριας σημασίας για τους παραγωγούς που επιθυμούν να ξεχωρίζουν στην αγορά.

4.3. Ευρωπαϊκή διάσταση

Τα νησιά της ΕΕ έχουν κοινά χαρακτηριστικά από πλευράς γεωγραφίας και φυσικού, ανθρώπινου και κοινωνικού κεφαλαίου, καθώς και από πλευράς πολιτικής και οικονομικής τους εξάρτησης από την ηπειρωτική χώρα.

Σύμφωνα με τη διάρθρωση των εμπορικών συναλλαγών στις περιφερειακές μήτρες κοινωνικής λογιστικής του JRC-IPTS για το 2005¹², κατά μέσο όρο περίπου 60% της

¹² Mueller, M. and Ferrari, E. (2012), *Social Accounting Matrices and Satellite Accounts for EU-27 on NUTS 2 Level (SAMNUTS2)*, JRC Scientific and Policy Reports, EUR 25687 EN.

γεωργικής παραγωγής των νησιών της ΕΕ, σε αξία, και 35% της παραγωγής της βιομηχανίας τροφίμων εξάγονται ως επί το πλείστον στην ηπειρωτική χώρα του αντίστοιχου κράτους μέλους. Μόνο το 7% (Μαδέρα) έως 18% (Κανάριοι Νήσοι) της παραγωγής γεωργικών ειδών διατροφής εξάγονται σε άλλα κράτη μέλη ή τρίτες χώρες, αλλά τα προϊόντα αυτά υπάγονται ήδη σε σύστημα της ΕΕ (λογότυπο RUP).

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Οι περισσότερες από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα νησιά της ΕΕ και ο γεωργικός τους τομέας είναι **διαρθρωτικά** και απαιτούν πρωτίστως διαρθρωτικές λύσεις και πολιτικές απαντήσεις, οι οποίες υφίστανται ήδη εν μέρει με τη μορφή περιφερειακής πολιτικής και μέτρων αγροτικής ανάπτυξης, αφενός, και επιδοτήσεων για την αντιστάθμιση ειδικών μειονεκτημάτων, αφετέρου.

Δεν αποτελούν όλα τα γεωργικά είδη διατροφής νησιωτικής προέλευσης αντικείμενο υφιστάμενων προγραμμάτων και δημόσιων ή ιδιωτικών πρωτοβουλιών για τη βελτίωση της ποιότητας και την εξασφάλιση προστιθέμενης αξίας στην αγορά. Για παράδειγμα, μόνο περίπου 5 % απ' αυτά (σε αξία) καλύπτονται από ΠΟΠ/ΠΓΕ και το λογότυπο RUP, όταν χρησιμοποιείται, αφορά μόνο τα προϊόντα που προέρχονται από τις εξόχως απόκεντρες περιοχές και πληρούν ορισμένες απαιτήσεις.

Από την άλλη πλευρά, έχουν τεθεί σε εφαρμογή πολλά ιδιωτικά πρότυπα τα οποία συχνά αναφέρονται σε συγκεκριμένη γεωγραφική προέλευση. Ωστόσο, η κατάσταση διαφέρει αισθητά μεταξύ των νησιών της ΕΕ.

Τα επιχειρήματα υπέρ της θέσπισης προαιρετικής ένδειξης ποιότητας «προϊόν νησιωτικής γεωργίας» είναι τα ακόλουθα:

- ως **προαιρετικό μέσο**, το οποίο συνεπάγεται σχετικά μικρή διοικητική, ελεγκτική και δημοσιονομική επιβάρυνση, η ένδειξη αυτή μπορεί να είναι κατάλληλη για **ορισμένους παραγωγούς μικρής κλίμακας**, ιδίως στα μικρά νησιά που δεν διαθέτουν το απαιτούμενο μέγεθος ώστε να επενδύσουν σε άλλα μέσα προώθησης (όπως συλλογικά σήματα, σήματα πιστοποίησης και τοπικά σήματα, ΠΟΠ/ΠΓΕ και το λογότυπο RUP). Το μέσο αυτό ενδείκνυται μόνο για μικρό μέρος των νησιωτικών προϊόντων.
- εκτός από τη λειτουργία της ως **εργαλείο επικοινωνίας και προώθησης των πωλήσεων**, η προαιρετική ένδειξη ποιότητας θα μπορούσε να εξασφαλίσει μεγαλύτερη αξία σε ορισμένα προϊόντα νησιωτικής γεωργίας, ιδίως εάν τα κράτη μέλη φροντίσουν να διασφαλίσουν την ενσωμάτωση ή τη σύνδεση του μέσου αυτού με άλλα μέτρα.

Από την άλλη πλευρά:

- η προαιρετική ένδειξη ποιότητας «προϊόν νησιωτικής γεωργίας» θα μπορούσε να ζημιώσει τους παραγωγούς που συμμετέχουν ήδη σε καθεστώτα ποιότητας θέτοντάς τους σε κατάσταση ανταγωνισμού. Υπάρχει κίνδυνος **αποδυνάμωσης των**

υφιστάμενων πρωτοβουλιών (τοπικά σήματα, ΠΟΠ/ΠΓΕ, κ.λπ.) που υπόκεινται σε αυστηρότερο έλεγχο και/ή πιστοποίηση και, κατά συνέπεια, έχουν πρόσθετο κόστος·

- το γεγονός ότι δεν υπάρχουν σήμερα κοινές ετικέτες για τα νησιωτικά προϊόντα (η επισήμανση και η προώθηση νησιωτικών προϊόντων αφορά **συγκεκριμένα νησιά**) αποτελεί ένδειξη ότι η έννοια «νησιωτικό» δεν θεωρείται επαρκώς ισχυρή ή κατάλληλη για να μεταφέρει συγκεκριμένα μηνύματα στους καταναλωτές. Το μόνο παράδειγμα που πλησιάζει στη μεταφορά τέτοιου μηνύματος, το λογότυπο RUP, έχει περιορισμένο πεδίο εφαρμογής. Μια προαιρετική ένδειξη ποιότητας θα μπορούσε να επηρεάσει αρνητικά το υπάρχον σύστημα·
- δεδομένου ότι τα περισσότερα νησιωτικά προϊόντα δεν εξάγονται, αλλά πωλούνται στην τοπική αγορά ή στην ηπειρωτική χώρα του οικείου κράτους μέλους, μπορεί να προβληθεί το επιχείρημα ότι το θέμα της επισήμανσης θα μπορούσε **να ρυθμιστεί καλύτερα σε επίπεδο κράτους μέλους**·
- το **φάσμα** των προϊόντων που είναι δυνητικά επιλέξιμα για προαιρετική ένδειξη ποιότητας **ενδέχεται να περιορίζεται ιδιαίτερα** από τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1151/2012 όσον αφορά την προέλευση των πρώτων υλών, τις απαιτήσεις μεταποίησης και τον περιορισμό σε προϊόντα του παραρτήματος I.
- τα **διαρθρωτικά προβλήματα** που αντιμετωπίζουν τα νησιά θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν με τα υφιστάμενα διαρθρωτικά μέσα.

Στόχος της παρούσας έκθεσης είναι να αποτελέσει εμπεριστατωμένη ανάλυση που θα επιτρέψει τη διεξαγωγή διαλόγου σχετικά με το αν η θέσπιση νέας προαιρετικής ένδειξης ποιότητας «προϊόν νησιωτικής γεωργίας» αποτελεί το σωστό μέσο που θα βοηθήσει τους παραγωγούς των νησιών να καταστήσουν γνωστά τα χαρακτηριστικά που εξασφαλίζουν προστιθέμενη αξία στα προϊόντα τους.

Η Επιτροπή καλεί το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο να συζητήσουν την παρούσα έκθεση και να της διαβιβάσουν τις απόψεις τους.